

---

## N O T I T I E N

### *Wegens de Metaal Geschut Gieterij in 's Hage.*

Op aanvraag van Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westvriesland, bij Resolutien van den 28<sup>e</sup> en 30<sup>e</sup> Junij, en den 24<sup>e</sup> Julij 1589, heeft de Magistraat van 's Hage, het koor van de Kloosterkerk aldaar laten in order brengen, om Geschut te kunnen gieten en te vervaardigen; waarvan thans nog eenige overblijffelen zichtbaar zijn.

In hetzelfde Jaar 1589, heeft aldaar de eerste Geschut-Gieter, **HUIBERT VAN EIJNDE**, begonnen te werken.

In 1591 is hij opgevolgd door **COENRAAD TOENIS**, in 1598 door **COENRAAD ANTHONIJ**, in 1616 door **WILLEM WEGEWAART** en **COENRAAD WEGEWAART**, tot in het Jaar 1664.

In het Jaar 1665, gedurende den Oorlog met Engeland, hebben de Staten van Holland en Westvriesland, de Geschut-Gieterij in 's Hage laten oprigten; gelegen tusschen den nieuwen Uitleg en de Princesegracht; alwaar sedert dien tijd al het Geschut, zoo voor de Provincie Holland, als voor den Raad van Staten der Vereenigde Nederlanden, en de Admiraliteit van de Maas, is gegoten geworden.

De eerste Geschut-Gieter in dat Etablissement, was **JOHANNES NIEPOORT**, die, in 1706 opgevolgd werd door de *Gebroeders* **JOHAN en CORNELIS OUDEROGGE**; in 1732 door **ADRIANUS CRANS**; in 1747 door **CORNELIS CRANS**; in 1751 door de Erfgenamen van **CORNELIS CRANS**, onder opzigt van **JAN CRANS**, en in 1755 door **JAN VERBRUGGE**. Deze **VERBRUGGE** was de eerste, die het Geschut masif gegot<sup>tu</sup>, en geboord heeft, door mid-

middel van eene *verticale* Boor-machine, opgericht onder het opzigt van den Luitenant Generaal VAN CREDTZNACH. In 1758 heeft die Gieter insgelijks eene *Horizontale* Boorbank opgericht, met hulp van eenen zekeren JACOB ZIEGLER, die hem de teekeningen er van heeft bezorgd, als zijnde deze lang in de Geschut-Gieterij van BERENGER te Douai in emploi geweest, en dus gelegenheid heeft gehad om aldaar dit werktuig te leeren kennen.

VERBRUGGE slaagde nogtans niet in zijne werkzaamheden, en vertrok buiten 'slands; na vele onaangename ontmoetingen te hebben gehad, waarvan men hier niet verkiest te spreken: het geen ook te minder noodig is, naardien onderscheidene stukken op dat onderwerp zijn publick gemaakt. Men ontbood daarop in 1770 den Geschut-Gieter JEAN MARITZ, (kleinzoon van JEAN MARITZ van Berthoud in Zwitserland, die het eerste in 1713 masif Geschut gegoten, en hetzelfde op de *horizontale* Boorbank van zijne uitvinding bewerkt heeft:) uit Spanje hier te lande. Bij zijne aankomst, oordeelde hij, dat genoegzaam alle de werktuigen, en voornamelijk de Boorbank en de Ovens niet geschikt waren, om goed Geschut te vervaardigen, waarom hij, op last van het Gouvernement, alles veranderd, en eene nieuwe Boorbank opgericht heeft; terwijl een vleugel van het gebouw en drie Ovens, (een van 50,000, een van 27,000 en een van 5000. pond) zijn gebouwd geworden; waarna hij zijne werkzaamheden heeft begonnen en voortgezet, tot aan zijn overlijden op den 28<sup>e</sup> Januarij 1807. In dat tijdvak, van ruim 36 Jaren, heeft hij 348 Goten gedaan en 3117 stukken Geschut afgeleverd. (a) Ingevolge Resolutie van de Raden van Staten der Vereenigde Nederlanden, van den 26<sup>e</sup> April 1781, is nog eene nieuwe Boormachine opgericht, bezijden de Malibaan in 's Hage; met welke men den 2<sup>e</sup> December 1782 heeft begonnen-

(a) Tot een staaltje der Commissien die de Gieter J MARITZ, sedert 1780 tot en met 1797, voor de Generaliteit heeft bekomen, dient de bijgevoegde lijst litt. B.

nen te werken. Door een Staats Besluit van den 20<sup>en</sup> Mei 1806 n<sup>o</sup>. 23, zijn zijne twee Zoons, LOUIS ERNEST MARITZ en JEAN GEORGE AMÉDÉE MARITZ aan hem geadjungeerd geworden, die na deszelfs overlijden, als 's Lands Grof Geschutgieters, de werkzaamheden van hunnen Vader met veel lof hebben voortgezet.

Behalve de bovengenoemde Geschut-Gieters, die bij uitsluiting in dienst der Provincie *Holland* waren, en alleen met toestemming der Staten dier Provincie, voor een ander Departement mogten arbeiden, hebben er nog een groot aantal andere Gieters in particuliere Gieterijen, Metalen Geschut gegoten: het zij voor rekening der andere Provincien, als voor de Admiraliiteiten respectivelijk (waarschijnlijk ook voor de Oost- en West-Indische Compagnie) en voor verschillende Steden. Voor zoo verre van deze Gieters, bij het Departement van Oorlog in de geheele uitgestrektheid van Holland (in 1809) nog Metalen Geschut voorhanden was, heeft men derzelve namen bij een gebragt, in de lijst litt. A; terwijl, om een overzicht van *alle* te geven, ook die daar bij vermeld worden, welke men reeds hier voor heeft opgenoemd.

---

## Litt. A.

*Naamlijst der Geschut-Gieters, welke hier te lande Geschut hebben gegoten, sedert den Jare 1575.*

Waar ter Plaats.	Naam der Geschutgieters.	Hebben Gegoten.	
		in het Jaar	en vervolgens zeker tot in het Jaar
's Hage.	(a) Huibert van Eijnde . . . . .	1589	1591
	Coenraad Toenis . . . . .	1591	1593
	Coenraad Anthonij . . . . .	1598	1616
	Willem en Coenraad Wegewaard . . . . .	1616	1664 (b)
	(c) Johannes Niepoort . . . . .	1665	1706
	Johan en Cornelis Ouderogge . . . . .	1704	1732 (d)

Ver-

(a) Deze en de volgende drie Gieters, hebben alleen gebruik gemaakt, van het koor der Kloosterkerk, te 's Hage 't welk daartoe geappropriëerd was.

(b) Op slechts nog één kanon trof men de namen van deze Gieters en het Jaartal 1666 aan. Misschien hebben zij dus nog een of twee Jaren in de Oude Gieterij doen voort arbeiden.

(c) Deze en alle de volgende Gieters, hebben gebruik gemaakt van het Etablissement tusschen den nieuwen uitleg en de Princesegracht.

(d) Men ziet uit deze, en eenige volgende Gieters, dat zij nog gedurende den tijd van hunne opvolgers Geschut hebben afgeleverd; of zouden zij misschien eenig onafgewerkt Geschut hebben nagelaten, t welk

017

Waar ter Plaats.	Naam der Geschutgieters.	Hebben Gegoten.	
		in het Jaar	en vervolgens zeker tot in het Jaar
's Hage.	Adrianus Crans. . . . .	1730	1747
	Cornelis Crans. . . . .	1745	1751
	Erfgenamen van C. Crans, onder opzicht van J. Crans.	1751	1755
	Jan Verbrugge. . . . .	1755	
	Jean Maritz. . . . .	1770	1806
	Louis Ernest en Jean Ge- orge Amedee Maritz. . . . .	1806	
Amsterdam.	Gerhardus Koster. . . . .	1607	1672

Ver

onder de directie hunner succesfeurs is voltooid, en die bij het graveren van het Wapen, dat Jaar op het Geschut hebben doen stellen, waarin de gravure geschiede? dit is mogelijk! — Hoe ondertusfchen een zekere JAN CRANS te gelijk met JAN en CORNELIS OUDEROGGE in 's Hage (namelijk in 1726 tot 1729, en zelfs schein op een kanon 1721 te staan, doch de laatste cijfferletter kon wel een 7 zijn geweest, die door den tijd onduidelijk is geraakt) heeft gegoten, begrijpt men niet. Men zou zich nogtans te vreden kunnen stellen, met te geloven, dat wel eens Geschutgieters in andere Plaatfen woonachtig, op het Geschut, 't welk zij vervaardigde, om deze of gene reden, 's Hage plaatfen; zoo als dit ook waarschijnlijk het geval geweest zij met C. ANTONIE en N. GREVE, die welligt Zeeuwen waren. Men kan ook zoo iets denken van HANS VALKER VAN NEURENBERG.

V e r v o l g.

Waar ter Plaats.	Naam der Geschutgieters.	Hebben Gegoten.		
		In het Jaar	en vervolgen zeker tot in het Jaar	
Amsterdam.	Hans Valker van Neuren- berg. . . . .	1629	1679	
	Asfuërus Koster. . . . .	1627		
	F. Etp. Hemonij. . . . .	1666		
		Claude Fremij. . . . .	1693	1751
		J. A. de Graaf. . . . .	1727	
		Cipriaans Crans. . . . .	1740	
		Pieter Seest. . . . .	1766	
	Crist. en Jan Seest. . . . .	1781	1781	
Rotterdam.	{ Cornelis Ouderogge. . . . .	1631	1676	
	{ Jan Ouderogge. . . . .	1693	1767	
Haarlem. . . . .	{ Samso. . . . .	1575 (e)		
Enkhuizen.	{ Wed. Wilker en Lucas Bunkhuizen. . . . .	1669	1671	
	{ Corns. en Adrs. Crans. . . . .	1740	1741	
	{ Jan Verbrugge. . . . .	"	1755	
	{ Borchhardt. . . . .	1728	1733	
	{ Ciprianus Crans. . . . .	1728	1733	
Hoorn.	{ L. Haverkamp. . . . .	1781		
Middelburg.	{ Johan Burgerheus. . . . .	1614	1668	
	{ Michl. Burgerheus. . . . .	1619	1674	
Utrecht.	{ Ajardus Meurs. . . . .	1635		
Harderwijk.	{ Thomas Both. . . . .	1584		

Ver-

(e) Hét oudste Metalen Kanon hier te lande gegoten, en in 1809 nog in gebruik zijnde geweest, is dus uit eene Haarlemsche Gieterij herkomstig.

## V e r v o l g.

Waar ter Plaats.	Naam der Geschutgieters.	Hebben Gegoten.	
		in het Jaar	en vervolgen zeker tot in het Jaar
Deventer.	{ Willem Wegewaard. . . . .	1564	1582
Campen.	{ Kilianus Wegewaard. . . . .	1628	
	{ Hendrik Westerink. . . . .	1647	
Leeuward.	{ Pieter Overneij. . . . .	1672	1673
{ Vriësland.)	{ Hans Valker van Neuren-		
	{ berg. . . . .	1622	1634
	{ Jur. Baltazar. . . . .	1666	
Groningen.	{ Nicolaas Siemons. . . . .	1628	1638
	{ Wm. Jacobs de Vrij. . . . .	1659	1667
	{ J. Borchhardt. . . . .	1742	1749
	{ C. Antonie. . . . .	1601	{ (f)
	{ N. Greve. . . . .	1721	

(f) Op het Geschut door deze beide Gieters gegoten, staat 'sHage: men gelooft echter dat zij elders, en mischien wel in *Zeeland*, thuis behoorden, zoo als in de vorige noot *d* is aangemerkt.